

ZEMSKÉ DESKY (*Tabulae terrae*) (ZD)

ZD jsou úředními knihami **zemského soudu**, stavovské instituce řešící žaloby a spory šlechticů, a jsou v nich zapsány jejich majetky, rozhodnutí soudu bylo neodvolatelné a kdo by svědčil proti ZD byl potrestán. Zemský soud vzniká mezi lety **1260-1270** během vlády **Přemysla Otakara II.** a zasedal 4x ročně, během 'suchých dnů', později pouze 3x a v některých letech nezasedal vůbec. Zápisy (**Intabulace**) se prováděly do **kvaternů** (= 4 pergamenové listy svázané v knihu). Nejstarší zápisy jsou latinsky, později ale přibývá čeština až je roku 1495 čeština jako jediný úřední jazyk až do třicetileté války, kdy převládne němčina. Zemský soud ztratil svou moc při Obnoveném zřízení zemském roku 1627. Úřad ZD byl zrušen Josefem II. roku 1783, ale jejich existence definitivně končí až v 60. letech 20. století.

Druhy ZD

- Zemské desky menší
Desky půhonné (*libri/quaterni citationum*) - nejstarší řada ZD, zapisovaly se do nich půhony (= popohnání před soud), rozlišovaly se barvami (př. Bílý první půhonný)
Desky zápisné menší (*libri/quaterni obligationum*) - nechal založit Karel IV., zápis dluhů pod 100 kop grošů
- Zemské desky větší
Desky trhové (*libri/quaterni contractuum*) - zápisy o prodeji a koupi nemovitého majetku, jmenovaly se dle místopísařů, kteří do nich zapisovali (př. Druhý trhový Václava z Chvojence)
Desky zápisné větší - zápis dluhů nad 100 kop grošů
- **Zemské desky pamětní** (*libri/quaterni memoriarum*) - založeny v polovině 15. stol., původně zápis nedořešených sporů z dob husitství, poté zápis rozsudků zemského soudu a usnesení zemského sněmu

Význam ZD

- Zápis v ZD byl nezvratný důkaz majetku.
- Důkaz úrovně češtiny.
- Ukazuje podobu středověkých zákonů.

České ZD

V počátcích nazývány "*registra raegalia*", byly to zápisy soudního písaře, první doklad o zápisech je z roku **1278**. V nejisté době po vymření Přemyslovců si v nich šlechta začala zajišťovat svůj majetek. Roku **1541** byl velký požár Malé Strany a Pražského hradu, při které všechny kvaterny, krom půhonných z let 1316-1325, shořely. Při obnově ZD byly smlouvy zapisovány podle předložených písemných dokladů nebo ústního prohlášení, na které byla '**Zemská lhůta**' 3 let a 18 neděl vznést námitku, jinak údaj vešel v platnost. Také bylo rozhodnuto vést dvojí zápis ZD, přičemž kopie budou uloženy na **Karlštejně**, kvůli vysokým nákladům bylo takto opsáno pouze 23 knih.

Moravské ZD

Moravský zemský soud založil **Karel IV.** roku **1348**, ZD byly vedeny současně v **Brně a Olomouci** a místo zasedání se střídalo (2x ročně v Brně, 2x v Olomouci). Byly vedeny pouze řady půhonné a trhové. Roku **1642** byly desky sloučeny a dále se vedly pouze brněnské.

Slezské ZD

Vznikají na konci 14. stol. A jsou vedeny v **Opavě a Krnově**. Existují 2 řady, mají jiné názvy, desky trhové = **knihy zadní** a desky půhonné = **knihy přední**. Nejstarší svazky zanikly, z opavských se trhové zachovaly od roku 1413 a půhonné od roku 1431, v Krnově se trhové zachovaly od roku 1404, půhonné od roku 1498.

Edice českých ZD

V plánu vydat ZD ve své edici *Český diplomatář* měl František Martin Pelcl, ale až na popud Františka Palackého se práce vydání edice ZD ujal **Josef Emler**, ten roku 1870 začal vydávat první z plánovaných čtyř svazků, do kterého zařadil edici dochovaných desk půhonných z let 1316-1325 od **Františka Dvorského** a dovedl ho do roku 1404. Druhý svazek dosáhl roku 1500. K třetímu a čtvrtému svazku se Emler dostal až v 80. letech a práci nedokončil. Rejstřík k edicím vydal **Theodor Antl**.

EMLER, J. - DVORSKÝ, F. (ed.): *Nejstarší zbytky desk zemských půhonných*. Praha 1868.

EMLER, J. (ed.): *Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých. I.* Praha 1870.

EMLER, J. (ed.): *Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých. II.* Praha 1872.

ANTL, T.: *Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých Rejstřík k I. a II. Dílu.* Praha 1899.

Edice moravských ZD

Josef Chytil, Petr Chlumecký, Karel Demuth a Adolf von Wolfskron začali roku 1854 vydávat trhové desky brněnské i olomoucké z let 1348 do 1466 a zachovaly nejstarší latinskou část. Po smrti Josefa Chytila se nenašel nikdo, kdo by v práci pokračoval, **František Černý** roku 1914 vydal rejstřík. Až roku 1950 dovedl brněnskou řadu až do roku 1566 **Tomáš Kalina**. Na jeho práci navázal **Miloslav Rohlík** a posledním svazkem dokončil edici až do roku 1641. Olomouckou edici do roku 1641 vydal **František Matějek**. Desky půhonné vydával **Vincenc Brandl**, který vydal 6 svazků a **Berthold Bretholz**, který vydal sedmý svazek. Brandl byl ale zaneprázdněn politickou činností a Bretholz měl problémy s jazykem, což se projevovalo na kvalitách prací a jsou dokončeny jen do roku 1504.

CHLUMECKÝ, P. - CHYTIL, J. - DEMUTH, K. WOLFSKRON, A. (ed.): *Moravské zemské desky*. Brno 1856.

ČERNÝ, F.: *Ukazatel k latinským zemským deskám brněnským a olomouckým*. Brno 1914.

KALINA, T. (ed.): *Moravské zemské desky. II. sv. řady brněnské 1480-1566*. Brno 1950.

ROHLÍK, M. (ed.): *Moravské zemské desky. III. sv. řady brněnské 1567-1621*. Brno 1957.

MATĚJEK, F. (ed.): *Moravské zemské desky. II. sv. řady olomoucké 1480-1566*. Brno 1948.

MATĚJEK, F. (ed.): *Moravské zemské desky. III. sv. řady olomoucké 1566-1621*. Brno 1953.

Edice slezských ZD

Opavské ZD vydal **Jan Kapras** mezi lety 1906–1908.

KAPRAS, J. (ed.): *Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského. Díl 1. Knihy přední. Část první*. Praha 1906.

KAPRAS, J. (ed.): *Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského. Díl 2. Desky zemské. Část první*. Praha 1908.

Digitalizované ZD: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=7>

Použitá literatura a internetové zdroje:

BURDOVÁ, Pavla: *Desky zemské království českého*. Praha 1990.

HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav: *Vedemecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002.

KRMÍČKOVÁ, Helena: *Edice středověkého diplomatického materiálu*. Brno 2014.

http://www.ius-wiki.eu/historie/pfuk/cech/zkouska/skupina-a/otazka-3#zemske_desky

<https://www.czechency.org/slovník/EDICE%20VE%C5%98EJN%C3%9DCH%20KNIH>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Zemsk%C3%A9_desky